

Soğuk Savaş Atmosferinde DP'ye Muhalif Bir Dergi: Forum

Yücel BULUT*

Forum dergisi, DP iktidarının “demokrasi dışı” uygulamalarına “hürriyet” ve “demokrasi” adına muhalefet etme ve Türkiye’de Batılı standartlara uygun bir demokrasi anlayışının ve kurumlarının yerleşmesi uğrunda çaba gösterme arzusuyla 1954 yılında okur karşısına çıktı. Dergi kısa sürede hem tirajını, hem etkinlik alanını ve hem de DP karşıtı muhalefetinin şiddetini artırdı. Derginin özellikle 1954-1958 arasındaki sayılarında dile getirilen görüşler ve kurumsal çözüm önerileri, 27 Mayıs İhtilali sonrasında uygulanma imkanı da bulmuştur: Çift Meclis, Anayasa Mahkemesi vb. gibi. Dolayısıyla, *Forum* dergisi yalnızca bir muhalefet dergisi olmamış, aynı zamanda, Türkiye’de demokrasinin ve demokratik kurumların yerleştirilmesinde de önemli bir işlev görmüştür.¹

Bu yazıda, Yalçın Küçük’ün “üniversiter Türk aydın hareketinin sonuncusu”² olarak nitelediği *Forum* dergisinin hangi ihtiyaçlar gözetilerek yayınlanmaya başlandığı, yayınlandığı sürece nasıl bir misyon üstlendiği ve ne tür işlevler yerine getirdiği, *Forum* yazarlarının nasıl bir “demokrasi” anlayışına sahip oldukları, bu daha çok kuramsal ve iç politikayla ilgili mevzular dışında Türkiye’nin dış politika meseleleri ve dönemin meşhur tartışma konularından biri olan kalkınma problemi hakkında neler düşündükleri gibi hususlar gözler önüne serilmeye çalışılacak-

* Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

1 *Forum* dergisini ve dergi etrafında oluşan muhalefet grubunu, müstakil olarak ele alan üç yüksek lisans ve bir lisans bitirme tezi yapılmıştır: (1) Birol Şal, “Muhalef Bir Dergi: Forum, 1954-1961”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Bölümü, 1988. Danışman: Doç. Dr. M. Şükrü Hanioglu. (2) İsmet Can, “Forum Dergisi’nin (1954-1960) 1960 Sonrası Dönemin Siyasal Sistemine Etkileri Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Sosyal Bilimler Bölümü, 1993. Danışman: Doç. Dr. Kadir Cangızbay. (3) Nursel Sağıroğlu, “Forum: An Intellectual Opposition in the DP Period, 1954-1960”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 1990. Danışman: Prof. Dr. Binnaz Toprak. Özellikle ekler kısmında yer alan röportajlar aydınlatıcı bilgiler içermektedir. (4) Mustafa Sarıkaya, “Forum Dergisi İncelemesi”, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü Mezuniyet Tezi, 1972-1973 Öğretim Yılı. Yöneten: Prof. Dr. Cahit Tanyol. Sarıkaya’nın mezuniyet tezi, dergide 1 Nisan 1954 ilâ 15 Aralık 1968 yılları arasında yayınlanan 353 sayıda yer alan yazıların, yazar isimlerine göre yapılmış bir indeksini oluşturarak yararlı bir hizmet sunmuştur.

2 Yalçın Küçük, “Cumhuriyet Döneminde Aydınlar ve Dergiler”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, c. 1, s. 142.

tır. Bir diğer amacımız da, yaygın şekilde, sağcı ve Amerikancı olarak nitelenen *Forum* dergisinin, yine sağcı ve Amerikancı olmakla suçlanan DP'ye muhalefeti temsil eden başlıca yayın oluşunun doğurduğu çelişik durumu bir nebze olsun anlamaya ve aydınlatmaya çalışmaktır.

İlk sayısı 1 Nisan 1954'te çıkan *Forum*'un son sayısı 28 Nisan 1970 yılında yayınlandı. Toplam 379 sayı çıkan *Forum* dergisi, 15 günde bir yayınlanmaktaydı. Son birkaç sayısında bu periyodun aksadığı görülmektedir. Derginin ilk sahibi Nilüfer Yalçın'dı. Sonraki sahipleri, sırasıyla, Metin And, Osman Okyar, Fikret Ekinci ve Asime Korkmazgil'dir. Derginin 46. sayısında belirtildiğine göre, derginin tirajı 10.000'i aşmıştı. 32 sayfa olarak yayınlanan birkaç sayı hariç, yayın hayatı boyunca 24 sayfa olarak yayınlandı. Son iki, bazen de son üç sayfasına reklam alınmaktaydı. 25 kuruş fiyatla yayın hayatına başlayan *Forum* dergisinin satış fiyatları sonraki tarihlerde, sırasıyla, 35 krş., 50 krş., 75 krş., 100 krş. olmuştu. Kapandığında fiyatı 150 kuruş idi. Bütün yayın hayatı boyunca iki özel sayı çıkarmıştır. Bunlardan bir tanesi, 15 Aralık 1967'de çıkan "Öğretmen Kıyımı Özel Sayısı"; diğeri de, 15 Ocak 1968 tarihli "Doğu Özel Sayısı"dır. Dergide yazıları yayınlananlara, grup dışından bazı yazarlar hariç, herhangi bir telif ücreti ödenmemiştir. Derginin masrafları, kurucular tarafından ortak karşılanmıştır. Derginin reklam ve satış gelirlerinin, derginin masrafları için kullanılmak üzere bir fonda toplandığı belirtilmektedir. Üniversiteden atılan dergi yazarı akademisyen arkadaşlarının ihtiyaçlarının giderilmesi için de bu fondan yararlanılmıştır.

Aynı zamanda ilk sayfası da olan kapak sayfasının üst kısmında, sayfayı boydan boya kaplayan büyük puntolarla "FORUM" logosunun altında "FİKİR MEYDANIDIR" mottosu yer almaktaydı. Daha da altta, daha küçük punto ve büyük harflerle "Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi" ibaresi bulunmaktadır. Altında, "İçindekiler" kısmı yer almaktadır. İçindekilerin hemen bittiği yerden, yani, kapak sayfasının ortalarından itibaren de derginin ilk yazısı başlamaktaydı. *Forum* dergisi; yazı kurulunun ortak kanaatini yansıtan imzasız bir başyazı, yine yayın kurulunda tartışılarak kaleme alınan "Onbeş Günün Notları" başlıklı geçmiş on beş günlük sürede meydana gelen gelişmeleri değerlendiren bir bölüm, gerek derginin kurucuları ve gerekse de dergiye dışarıdan yazılarıyla destek veren akademisyen ve uzman şahısların kaleme aldıkları ve altlarında kendi isimlerinin bulunduğu yazıların oluşturduğu "İncelemeler" bölümü, okuyucu mektuplarına yer verilen "Okurların Forumu", yabancı akademisyen ve dergilerden yapılan tercümelerin oluşturduğu "Ne Diyorlar" ve kültür ve sanat konularına ilişkin yazılara ayrılmış "Kültür ve Sanat" bölümü olmak üzere 6 ana bölümden oluşmaktaydı. Özellikle 60'lı yılların sonlarına doğru olmak üzere, derginin gerek bölümlerinde ve gerekse de tasarımında uzun süreli olmayan bazı farklılaşma denemeleri de görülmüştür.

Nursel Sağıroğlu'nun yüksek lisans tezinin "Ekler" kısmında yer verilen Aydın Yalçın, Bahri Savcı ve Turhan Feyzioğlu ile yapılmış röportajlarda ve gerek Aydın Yalçın'ın, gerekse de Osman Okyar'ın *Yeni Forum*'daki yazılarında; *Forum* dergisinin yayınlanma sürecine ve yaşadığı dalgalanmalara ilişkin ilk elden bilgi ve değer-

lendirmeler bulunmaktadır.³ Bu kaynaklardan öğrendiğimize göre, *Forum* dergisini çıkarma fikri, Aydın Yalçın, Nilüfer Yalçın ve Metin And'ın zihinlerinde, uzmanlık eğitimi için Londra'da buldukları dönemde, müşahede ettikleri İngiliz siyasi sisteminin ve demokratik kurumlarının Türkiye'de de uygulanmasına dönük arzularının bir ürünü olarak oluşmuştur. Onlar, bu doğrultuda kamuoyunu bilgilendirecek ve yönlendirecek bir yayın organına ihtiyaç bulunduğuna kanaat getirmişler, bu uğurdaki bir çaba için de, *The Economist* ve *New Statesman and Nation* adlı iki dergiyi kendilerine örnek almışlardır.⁴ Metin And'ın belirttiğine göre, *Forum*'un şekli, planlaması ve içeriği *New Statesman and Nation*'a benzemektedir.⁵

3 *Forum* dergisinin kuruluşuna ilişkin bkz. Aydın Yalçın, "İlk Forumun Kuruluş Hikayesi", *Yeni Forum*, sy. 14 (1 Nisan 1980), s. 12-15; Aydın Yalçın, "Eski Forum'un Kuruluş Hikayesi II: Forum'un Uyandırdığı İlgi", *Yeni Forum*, sy. 15 (15 Nisan 1980). Ayrıca bkz. Osman Okyar, "Sistem Devamlılığı ve İktisadi Politika, IV, 1960'larda İktisat Politikasının Oluşmasında Forum'un Rolü", *Yeni Forum*, sy. 105 (15 Ocak 1984).

4 Örnek alınan iki derginin kimlikleri de, *Forum* dergisini çıkaran kadronun çeşitliliğini yansıtır niteliktedir. 1843 yılından itibaren Londra'da yayınlanan, serbest ticaret, enternasyonalizm ve ekonomik işleyişte devletin rolünü ve etkisini minimum seviyeye çekmeyi savunan James Wilson'un kurduğu *The Economist*, serbest ticaretin önemini her fırsatta dile getiren bir dergidir. Kurucusu Wilson'un "Serbest ticaretin ve serbest mübadelenin, uygarlığın ve ahlâkın tüm dünyaya yayılmasında başka herhangi bir araçtan daha fazla iş göreceğine inanıyoruz" şeklindeki sözleri derginin yayın politikasını belirlemiştir. Halen yayınına devam ediyor.

New Statesman and Nation ise İngiltere'nin en köklü dergilerinden biridir ve takibi zor, karmaşık sayılabilecek bir tarihe sahiptir. *New Statesman*, 1913 yılında eğitimli ve nüfuzlu sınıflara sızmak amacıyla yayınlanmaya başlanan bir dergidir. Kurucuları Sidney ve Beatrice Webb (daha sonra Lord ve Lady Passfield olmuşlardı) idi. İkili bu dergiyi, Bernard Shaw ve küçük fakat etkili bir Fabyan sosyalist grubu ile birlikte çıkarmaktaydılar. Fabianizm ya da Fabianci sosyalizm, toplumsal politikalarla ilgili kolektivist düşüncelerde özünde devrimci olmayan, küçük dönüşümlerle kapitalizmden sosyalizme tedrici geçişi savunan, pragmatik ve rasyonel nitelikli, devletin müdahalesine ve refah devletinin kusursuzluğuna inanan, ayrıca İngiltere'deki ampirik araştırma geleneğiyle güçlü bağlara sahip bir eğilimdir. *New Statesman* bu eğilime sahip entelektüellerin kurmuş olduğu -adını da, "Yavaş ama emin adımlarla" düsturunun babası Romalı komutan Fabius Maximus'tan alan- derneğin yayın organı olarak bilinir. Dergi için düşünülen ilk isim *Statesman* idi. Ancak, Hindistan'da aynı isimle yayınlanan İngilizce bir derginin bulunması nedeniyle, *New Statesman* ismi üzerinde karar kılındı. İsmi öneren kişi, eski Başbakan Arthur Balfour idi. Derginin ilk sayısı, bu isimle, 12 Nisan 1913'te yayınlandı. 1931'de, derginin yeni editörü Kingsley Martin; başlıca rakiplerinden, tarihi 1828'lere kadar uzanan *Nation and Athenaeum* [1921 yılında *Nation* ismini almıştı] ile birleşti ve *New Statesman and Nation* ismiyle yayınlanmaya başladı. 1957 yılında, derginin son eki "Nation" düştü ve *New Statesman* olarak yayınlanmaya devam etti. Dergi, kuruluşunun 75. yıldönümünde, 1988'de, *New Society* dergisiyle birleşti ve *New Statesman and Society* ismiyle yayınlanmaya başladı. 1996'da derginin bu son eki de düştü. Halen *New Statesman* ismiyle yayınlanmaya devam ediyor.

Derek Patmore ise, *Forum* dergisinde yayınlanan "Modern Türkiye'de Yeni Temaytiller" [*Forum*, sy. 75 (1 Mayıs 1957)] başlıklı yazısında, Aydın Yalçın'ın kendisine, dergiyi çıkarırken *Spectator* ile *New Statesman and Nation*'ı örnek aldıklarını söylediğini yazmaktadır [s. 17]. 1828'de yayın hayatına başlayan *The Spectator* dergisi, 2004 itibarıyla, halen yayınına devam etmektedir. Dergi, yazarlarının herhangi bir politik çizgiye bağlı olmadığını iddia etmektedir.

5 Nursel Sağıroğlu, "Appendix A: Interview with Metin And", "Forum: An Intellectual Opposition in the DP Period, 1954-1960", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi, İstanbul, 1990, s. 96.

Forum'u çıkaran çevre, Ankara'da, ağırlıklı olarak Mülkiyeliler (SBF'liler)'in oluşturduğu bir okuma-tartışma grubudur. Grubun içinde Turhan Feyzioglu, Aydın Yalçın, Bahri Savcı, Şerif Mardin vb. SBF'li genç öğretim üyeleri ve asistanların yanı sıra, Bülent Ecevit, Turan Güneş gibi Mülkiyeli olmayan isimler de bulunmaktadır.⁶ Turan Güneş, bu dönemde DP milletvekili olarak mecliste bulunmaktaydı. Bu toplantılarda, Bahri Savcı'nın verdiği bilgilere göre, dünyanın ve ülkenin güncel konuları tartışılmakta ve "Özellikle 46'dan itibaren yayılan demokrasi ve demokratik iktidar olgusu araştırılmakta, eleştirilmektedir".⁷

Derginin kurucuları, genel olarak 1958'e kadarki dönemi önemsemekte ve derginin, 1958'den, özellikle de 1960'tan itibaren "adet yerini bulsun" kabilinden çıkarıldığını düşünmektedirler. Aydın Yalçın, 1960 sonrasını, ağırlıklı olarak dergide sol bir yaklaşımın ve kadronun egemenlik kurduğu bir dönem olarak değerlendirmektedir. Gerçekten de, derginin bu dönemine ait sayıların içindekiler kısmına bakmak bile bu izlenimi elde etmek için yeterlidir. Örneğin, inceleme yazılarında göze çarpan bir azalma söz konusudur. Mevcut inceleme yazılarında ise, daha ziyade, mikro düzeydeki iktisadî meselelere ve dönemin gözde tartışma gündemi olan kalkınma problemlerine ağırlık verildiği gözlenmektedir. Derginin 60'lı yıllarına ait sayılarında, ilk dönemde yazılarıyla dergiye katkıda bulunanların isimlerine pek rastlanmaz. Osman Okyar, Cahit Talas ve Metin And bu dönemde derginin ilk döneminden kalma yazarlardan bazılarıdır. Buna karşılık, bu dönemde yeni isimlere rastlanır: İsmail Beşikçi, Ahmet N. Yücekök, Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Hüseyin Korkmazgil vb. 60'ların sonlarına doğru ise, Aydın Yalçın'ı haklı çıkaracak şekilde, *Forum* dergisi sosyalist eğilimli bir dergi havasındadır. Dergide sosyalizmin meseleleri tartışılmakta, Orta Doğu'da, Asya'da ve genel olarak da tüm dünyada meydana gelen dış politika olayları daha yakından takip edilmekte, Che Guevera'ya, Mao'ya ilişkin değerlendirmeler yapılmakta, Kürt sorunundan söz edilmekte, Engels'den çevrilere yer verilmektedir.

Derginin amacı, yazarlarının belirttiğine göre, sonraki sayfalarda daha ayrıntılı olarak ele alacağımız Batılı demokrasi anlayışının ve demokratik kurumların Türkiye'de yerleşmesine katkıda bulunmaktır. Başka bir deyişle, çok partili hayata henüz yeni geçmiş olan Türkiye'de, Türk toplumunun, devletinin ve aydınlarının yeterince bilmedikleri *varsayılan* demokrasi, demokratik kurumlar, özgürlük ortamı vs. gibi konularda, bir öncülük ve öğretmenlik yapmak isteği, derginin çıkarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu anlamda, Aydın Yalçın'ın da kabul ettiği üzere, derginin çıkarıldığı dönemde, dergiyi çıkaranların Türkiye kamuoyuna biraz tepeden baktıklarından söz edilebilir.⁸ Bu zümre, hukuk, siyaset bilimi ve ekonomi alanında birçok düşüncenin ve kavramın Türkiye'de ilk kez kendileri tarafından dillendirildiğini düşünmektedirler.

6 *Forum*'un kurucuları: Doç. Bahri Savcı, Doç. Osman Okyar, Doç. Bedii Feyzioglu, Doç. Aydın Yalçın, Doç. Turhan Feyzioglu, As. Turan Güneş, Nilüfer Yalçın, Bülent Ecevit, Kemal Salih, Nejat Tunçsiper.

7 Nursel Sağıroğlu, "Appendix C: Interview with Bahri Savcı", a.g.t., s. 112.

8 Nursel Sağıroğlu, "Appendix D: Interview with Aydın Yalçın", a.g.t., s. 129.

Kurucuların, derginin en fazla önemsedikleri kısımları olan “Başyaz- yazı kurulunun ortak kanaatini yansıtmaktadır. Bu bölümler, yazı kurulunda genişçe ve serbestçe tartışılır, sonra da kaleme alınır. Söz konusu yazılar, imzasız olarak yayınlanmıştır. Buradaki değerlendirmeleri benimsemeyenlerin ise, düşüncelerini yine *Forum*'da kendi imzalarıyla yayınlayacakları müstakil yazılarda ifade etme hakları bulunmaktaydı. 2 Mayıs seçimlerini izleyen ilk sayının başyazısındaki, 2 Mayıs 1954 seçimlerinin muhasebesi bağlamında CHP'ye yönelik değerlendirmelere katılmayan Turhan Feyzioğlu ve Bülent Ecevit bu yazıya itirazlarını bildirir metinler göndermişler ve bu metinler sonraki sayılardan yayınlanmıştır. Feyzioğlu'nun metninin bütün olarak basılmayışi nedeniyle bir sıkıntının olduğu da, sonraki sayılarda yapılan açıklamalardan anlaşılmaktadır.⁹

Forum dergisi, çıkarken, herhangi bir siyasî partiye angaje olmamak, gündelik siyasete katılmamak konusunda hassasiyet gösterme iddiasındadır. Ortak kanaat, zamanla, derginin başlangıçta savunduğu tarafsızlık ilkesinin zedelendiği ve “ilk forum”dan bir farklılaşmanın olduğu şeklindedir. Ancak 1956 ve özellikle de 1957 seçimleri esnasında ve sonrasında, HP'ne ve CHP'ne yaklaşır bir üslubun öne çıktığı gözlenmektedir. Derginin, 1956'da, HP ile CHP arasında bir birleşmenin gerçekleşmesi için bir zemin, başka bir deyişle, arabulucu olması da söz konusudur.

Dergi, CHP'nin ikinci kez ezici bir seçim yenilgisi aldığı bir dönemde,¹⁰ meclis dışında ciddi, birikimli ve etkili bir muhalefet merkezi olma işlevi görmüştür. Derginin kurucuları, derginin yayına başladığı ilk yıllarda DP'ye karşı olumlu yaklaşıtlarını, DP'den umutlu olduklarını belirtmektedirler. DP'nin icraatları neticesinde, bu umutlarının karşılanamayacağını anladıklarını ve ancak bu noktadan sonra muhalefete başladıklarını ifade etmektedirler. Fakat, derginin ilk sayılarından itibaren, DP icraatlarına dönük bir muhalefetin varlığı göze çarpmaktadır. Özellikle de, kuramsal değerlendirmelerin mevcut uygulamaları ve iktidarı hedef aldığı kolaylıkla söylenebilir. O nedenle, kurucuların bu şekildeki ifadelerine temkinli yaklaşmakta fayda vardır. Belki, bu desteğin derginin yayınlanmaya başlamasından itibaren değil de, çok daha öncesinde yani çok partili hayata geçiş sü-

9 Feyzioğlu olayı şöyle anlatıyor: “Ben İngiltere'de seçim sonuçları üzerine yapılan yorumdan rahatsız oldum ve bir mektup gönderdim. Tam olarak basmadılar belki ama '2 Mayısın Anlamı' diye bir yazı çıkmıştı, bence o biraz taraflıca muhalefete yüklenen ve 2 Mayıs Seçiminin sonucundan tek taraflı olarak muhalefeti sorumlu tutan bir yazı idi. Ben de 'Eleştirileri bir kısmı haklı olabilir ama muhalefet partilerinin mallarına el konmasının, din sömürüsü yapılmasının hiç mi etkisi olmadı, öbür tarafın hiç mi sorumluluğu yok, biraz objektif olalım, tahlillerimizi yaparken' demeye çalıştım.” Bkz. Nursel Sağıroğlu, “Appendix B: Interview with Turhan Feyzioğlu”, a. g. t., s. 101.

10 1946'da çok partili hayata geçiş sonrasında yapılan ilk dört seçimde elde edilen milletvekili sayıları aşağıda gösterilmiştir. Ancak, bu rakamların bir kesinlik ifade etmediğini, zira değişik kaynaklarda, seçim sonuçlarına ilişkin olarak birbirinden farklı rakamlar verilmiş olduğunu [TBMM resmî internet sitesinde, 1950-1999 milletvekili seçimlerine ilişkin olarak sadece oy oranları verilmiştir], o nedenle de, partilerin milletvekili sayılarında ufak oynamaların olabileceğini belirtmek isterim.

21 Temmuz 1946: CHP 396, DP 61, Bağımsız 7.

14 Mayıs 1950: DP 396, CHP 68, MP 1, Bağımsız 7.

02 Mayıs 1954: DP 503, CHP 31, Bağımsız 7.

27 Ekim 1957: DP 424, CHP 178, CMP 4, HP 4, Bağımsız 2.

recinde verildiğini düşünmek daha makuldür. Zira, derginin yayınlanmasına Türkiye’de çok partili hayatın ve demokrasinin tam anlamıyla anlaşılmadığı ve dolayısıyla da gereklerinin yerine getirilemediği şeklindeki bir düşünce nedeniyle ihtiyaç duyulmuştu.

Derginin adı, dergiyi çıkaranlarda eski Yunan site devlet geleneklerinin etkisinin olduğunu gösteriyor. Amaç Batılı demokrasinin ilke ve kurumlarını Türkiye’de yerleştirmek olunca, belki de, referansların da Yunan site devlet gelenekleri oluşu makul karşılanabilir. *Forum* dergisi, memleket meselelerinin sorumluluk sahibi aydınlarca cesurca, derinlikli olarak, samimiyetle ve özgürce tartışılabileceği bir “forum” olma idealine sahipti. Bu noktada, dergi kendi rolünü, bu tartışma meydanının “seviyeli, düzenli ve yararlı bir şekilde faaliyet göstermesine gözcülük etmek” olarak belirlemektedir.¹¹

Dergi yazarlarının sonraki serüvenlerine bakılacak olursa, dergiyi çıkaran yazar kadrosunun homojen bir siyasal duruşa ve anlayışa sahip oldukları söylenebilir. Yalçın Küçük, Turhan Feyzioğlu ve Aydın Yalçın özelinde bu farklılığa işaret etmektedir: Tarih, Turhan Bey’in, kemalizmin etkisini yitirerek Cumhuriyet Halk Partisi’nin zorlanmaya başladığı 1960 yıllarının ortalarına kadar, aydın hareketi içinde CHP’nin bir uzantısı olduğunu gösterdi. Feyzioğlu hukukçu ve Aydın Yalçın ise iktisatçıydı; küçük bir memur çocuğu olan Aydın Yalçın’ın kişiliğine damgasını vuran tek çizgi koyu bir İsmet Paşa düşmanlığıdır (...) ¹² Küçük, eserinin bir başka yerinde de şöyle demektedir: “İçinde iki eğilimi barındırdığı görünüyor: 1957 Seçimi öncesinde, iki eğilim birbirinden ayrılıyor. Aydın Yalçın ve çevresi, Hürriyet Partisi’ne ve Turhan Feyzioğlu ile Forum’un daha büyük çevresi Cumhuriyet Halk Partisi’ne katılma kararı alıyorlar. Forum, Aydın Yalçın’ın eşi Nilüfer Yalçın’ın sahipliğiyle birlikte, Hürriyet Partisi yandaşlarında kalıyor ve seçimlerden önce, okuyanı şaşırtan bir bilimsellik, istatistiklere dayanarak, Hürriyet Partisi’nin milletvekillerinin yarısından çok fazlasını kazanacağını ispat ederek, Hürriyet Partisi’nin iktidarını ilan ediyor. Forum itibarını yitiriyor. Bir aydını dergisi ve hareketi olmaktan çıkıyor.”¹³ Farklılıklarına rağmen, onları bir arada tutan şey, belki de, Batılı aydınlanmacı çağdaş değerlere ve Atatürk inkılaplarına duydukları inançtı. Az ya da çok mevcut ideolojik ve siyasî farklılıklara rağmen, tüm bu entelektüelleri ortak bir çalışmada birleştirebilmiş olması da, *Forum* dergisinin önemini ve değerini artırmaktadır.

Batı’da, özellikle de Anglo-Sakson ülkelerde gördükleri demokratik hayatın kurumlarının ve araçlarının Türkiye’de yerleşmesini hedefleyen *Forum* dergisinin kurucu ve yazar kadrosu, tarafsız yayım organlarının Batı ülkelerinde oynadıkları rolün bir benzerini Türkiye’de gerçekleştirmek iddiasındadırlar. Çıkış yazısında, *Forum*’un, tarafsız düşüncelere tekel koymayan, memleket sorunları karşısında sorumluluk ve endişe duyan ve bu konuları seviyeli bir şekilde tartışan yazılara açık olduğu belirtilmektedir. Demokrasiyi, iktidarın hür seçimlerde kendi yerine

11 “Forumun Davası”, *Forum*, sy. 1 (1 Nisan 1954), s. 1.

12 Yalçın Küçük, *Aydın Üzerine Tezler -5- 1830-1980*, İstanbul: Tekin Yay., 1988, s. 577.

13 Yalçın Küçük, *a.g.e.*, s. 589-590.

aday olan muhalefetin bu arzusunu gerçekleştirmek için serbestçe çalışmasını temin edecek bir sistem olarak tasavvur etmektedirler. Bir iktidarın ve muhalefetin var olduğu demokraside, ülke sorunları karşısında duyarlı ve meydana gelen olaylarda hakem rolü oynayacak bağımsız kurumların varlığını gerekli gören *Forum*'a göre, bu ihtiyaç hür basın ve baskı grupları sayesinde giderilebilir. Kendisini böyle bir göreve aday olarak gören *Forum*; yol gösterme, uyarma ve denetleme işi yapmak arzusundadır. Demokratik rejime geçişi tarihi bir olay olarak değerlendiren *Forum*, bu sistemin Türkiye'de iyice oturması için misyon yüklenmektedir.

Dergi, kendisini gündelik siyasetin dışında, fakat genel olarak siyasî gelişmelerin takipçisi olarak tanımlamaktadır. Herhangi bir partinin sözcülüğünü yapmamak iddiasındadır. Siyasetle ilgi, ülke sorunlarının gündeme getirilmesi, tartışılması ve çözümleri noktasında düşünceler üretilmesi şeklindedir. DP çevrelerinden gelen tepkiler üzerine kaleme alındığı anlaşılan bir başyazıda şöyle denilmektedir:

Forum'da iktidarı elde etmeye veya muhafaza etmeğe yönelmiş bir faaliyet gösteren herhangi bir teşekkülün, partinin siyasi amaçlarını savunmayı görmek şöyle dursun, en hafif anlamı ile, onlara maddi ve manevi zemin hazırlama vasfı dahi görülemez. (...) Bizzat Forum'un siyasi iktidar savaşında bir amacı olmadığı gibi, faaliyetini, partilerin bu husustaki çalışmalarına maksatlı bir şekilde destek yapma temayülü de yoktur.¹⁴

Ancak *Forum* dergisinin bütünü göz önünde bulundurulduğunda bu ifadelerle çelişen birçok hususla karşılaşmak mümkündür.

Forum dergisi, ideolojik çizgisini şu şekilde tanımlamaktadır:

Forum etrafında toplanan bizler, Atatürk İnkılabının ana hedeflerini benimseyen genç neslin temsilcilerindeniz. İnkılabımızın felsefesi ve temel fikir sistemi, bizler için manevi gelişmemizde sağlam bir temel teşkil etmektedir. Bu temeller, dahi Atatürk'ün derin sezgisi ve geçirdiğimiz tarihi tecrübelerin dikkatle müşahedesinden çıkan hakiki derslere dayanmaktadır. Bunlar Türk hayatının öz malı olmuş yerli düşüncelerdir. Dışarıdan zorla kabul ettirilmeye çalışılan, ithal malı, eğreti prensipler değildir. Mahalli tecrübe ve realitelere dayanmakla beraber hiçbir şekilde üniversal mahiyeti noksan, temelsiz ve felsefesiz düşünce tarzları değildir.¹⁵

Forum dergisinin kimliğini ortaya koyabilmek açısından, derginin savunduğu demokrasi anlayışında Atatürkçü ideolojinin belirgin etkisini görmemek mümkün değildir. Atatürk inkılapları doğrultusunda yapılan icraatları, demokratik sistemin gereklerinin de üzerinde tuttuklarını söylemek yanlış olmaz. Başka bir deyişle, DP'nin icraatlarını değerlendirirken başvurdukları temellerden bir tanesi, belki de birincisi, Atatürk inkılaplarının mantığıdır. Dolayısıyla, derginin sadece demokrasinin Türkiye'de yerleşmesi yolunda uğraş veren bir dergi olarak tanıtılması eksik bir tanımlama olur. Dergi yazarları, demokratik kurum ve temayüllerin de üzerinde olan bir Atatürkçülük anlayışına sahip gözükmektedirler.

14 "Cereyanlar Arasında Bağımsız Forum", sy. 11 (1 Eylül 1954), s. 1.

15 "Biz Ne İstiyoruz?", *Forum*, sy. 60 (15 Eylül 1956), s. 2.

Bu noktada, dergi yazarlarından Ömer Sakıp'ın "ihtilal" ile "inkılap" arasında yaptığı ayırım oldukça açıklayıcıdır:

İhtilal cemiyetin aşağı tabakalarından yukarıya doğru sirayet eden ve idareyi zorlayıp devirmeye matuf bir ayaklanışsa, inkılap yukarıdan aşağıya doğru inen ileri bir hamledir. Bu taktirde işbaşındakiler halk tabakalarına göre daha ileriye gören ve düşünen kişilerdir ki memleketi kalkındırıp yükseltmek için bir takım radikal tedbirlerle, bazen kitlelerin menfi ve pasif mukavemetine rağmen, tevessül eder.¹⁶

Bu ifadelerde karşımıza çıkan *seçkin* ve halka rağmen halkçı yaklaşım, derginin, Atatürk dönemi uygulamalarını, "halkın gelişmeleri anlayabilecek bir durumda henüz olmayışı"¹⁷ nedeniyle doğal karşılayan yaklaşımında daha bir somutlaşmaktadır. Başka bir deyişle, halka çağdaşlaşmacı değerlerin -demokratik olmayan yöntemler kullanılarak dahi olsa- benimsetilmesi, demokrasiye ve özgürlük ortamına tercih edilmektedir. Derginin bu yaklaşımı, sadece Atatürk dönemi ile sınırlı kalmamakta ve 1950 sonrasına ilişkin değerlendirmelerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Forum dergisi, faşist ve komünist diktatörlüklerden ayırdığı tek parti dönemi ni "memlekette demokrasinin temellerini çökertme gayretinin değil fakat bil'akis, memleketi demokrasinin ana prensiplerine alıştırma ve demokratik rejim bütün icaplarıyla memlekette kurulduğu zaman, bu icapların -bizzat demokrasinin bir neticesi olduğu- Batı medeniyetinin diğer icaplarını yok etmemesini sağlama gayretinin bir devri olarak" değerlendirmektedir.¹⁸ Bu dönemde, önceki dönemin tecrübelerinden yararlanılarak, nereye gidilmek istendiği konusunda bir açıklığın bulunduğu inanılmaktadır:

Takriben çeyrek asır devam eden bu devre içinde, siyasi hayatımızdaki istikrarlı inkılapları yapan siyasi teşekkülün, insicamlı, sistemli bir fikir ve faaliyet planı getirebilmiş olmasına, halkı ve aydını peşinden sürükleyebilen manevi ideallerine atfetmek yanlış olmaz. İnkılapların manevi muhitinde bir nesil yetiştikten sonra, cumhuriyetin temellerinin oturtulabileceği bir zemin teşekkül etmiş oluyordu.¹⁹

Çok partili hayata geçiş, *Forum* çevresi için, "vazifesini tamamlayan bir teşekkülün, yeni yolların araştırılmasına imkan vermek ve kendini yeni şartların ve ihtiyaçların ilham ettiği istikametler için yeni baştan hazırlamak üzere devlet idaresi sorumluluğunu başkalarına devretmeyi ifade ediyordu."²⁰ Ancak, *Forum*'a göre, 1950'de iktidarı devralan DP, memleketin ihtiyaç duyduğu "hürriyet" ve "ekonomi" meselelerinin çözümü için gerekli manevî ve fikrî hazırlığa sahip değildi:

16 Ömer Sakıp, "Demokratik Devrim Üstüne Düşünceler", *Forum*, sy. 83 (1 Eylül 1957), s. 7.

17 "Geriye ve İleriye Bakış", *Forum*, sy. 49 (1 Nisan 1956), s. 2.

18 "Bütçe Müzakereleri", *Forum*, sy. 95 (1 Mart 1958), s. 2.

19 "Meselelerimiz ve Manevi Hazırlık Zarureti", *Forum*, sy. 42 (15 Aralık 1955), s. 1.

20 "Meselelerimiz ve Manevi Hazırlık Zarureti", s. 1.

Liderler, 1950 hareketini yalnızca, iktidarı ele geçirme vesilesi telakki etmişler, memleketeye vaad ettikleri hedefleri tamamen unutmuşlar, yeni şartların icap ettiği, fikir, hareket ve zihniyete kendilerini uydurmada başarı gösterememişlerdir. (...) Bu şartlar içinde liderlik ettikleri siyasi hareketi bir arada tutabilmek için, manevi unsurlara dayanamayan DP ileri gelenleri, otoriter usullere başvurmaktan başka çare bulamamışlardır.²¹

Forum dergisi, başlangıcından itibaren, “fikir hürriyetinin sağlanması ve demokratik ortamın Türkiye’de yerleştirilmesi” meselesini yayın politikasının merkezine yerleştirmiştir. Hür bir ortamın kurulmasının hürriyetlere sahip çıkılmasından geçtiği, bunun için de, politikayla ilgilenilmesi gerektiği defaatle vurgulanmıştır. İktidarın da bu ortamın oluşması için çalışması gerektiğini savunan *Forum* dergisine göre,

Hürriyeti kısıcı rejimlerin işine yarayacak bir meşruiyet sebebi:buna yarayacak prensip, hürriyet isteyenler, evvela hürriyeti kullanmasını bilmelidirler, prensibidir. Bütün hürriyeti kısıcı rejimler meşruiyet sebeplerini bu masum gözüken prensipten almışlardır: hürriyeti kısıyorum, çünkü halkım onu kullanmasını bilmiyor. Bu zihniyet kendisini halktan ayıran, kendini ondan üstün gören zihniyettir.²²

Bireylerin, ülke siyasetine etkin olarak dahil olabilmelerinin ancak belli teşkilatlar aracılığıyla mümkün olduğu yaklaşımından hareket edilmektedir. Bu anlamda, modern Batı demokrasisinin örgütlü bir toplum olarak değerlendirildiğinin ipuçları bulunmaktadır. Örneğin İlhan Arsel’e göre, “fert, parti dışında bir şeydir”.²³ Siyasî partileri, “devlet idaresinde farklı görüş, davranış ve vaziyet alışları ifade eden siyasi gruplaşmalar” şeklinde tarif eden *Forum* yazarları, siyasî partilerin belli bir fikir, doktrin ya da sınıf çıkarları etrafında örgütlenebilecekleri (Liberal Parti, Muhafazakâr Parti, İşçi Partisi vb.) gibi, ABD’deki Demokrat ve Cumhuriyetçiler örneğinde olduğu şekliyle, açıklanamayan bazı davranış ve vaziyet alışlarının da siyasî parti oluşumlarında etkili olduğu görüşündedirler.²⁴ Türkiye’deki siyasî partileşme ise, CHP, DP ve CMP partileri örneğinde olduğu gibi, daha çok şahıs ve ekip örgütlenmesi şeklinde tezahür etmektedir. Türkiye’deki siyasal partiler için, “artık siyasî rejimimizin temel faraziyeleri olan ve tartışma dışı tutulması gereken, inkılap prensiplerine hürmetkâr, memleketi batı zihniyeti ve müesseseleri ile, hürriyet ve ilerleme yolunda hakikaten idare etmeye istekli” olmaları gereğinden de, Hürriyet Partisi özelinde bahsetmektedirler.²⁵

Forum dergisi, siyasal partilerin hür bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmelerine verdiği önem kadar, hatta ondan da daha fazla olacak şekilde, “parti içi demokrasi”ye vurgu yapmaktadır. Demokrasi fikrinin ve teşkilatının teminat altına

21 “Meselelerimiz ve Manevi Hazırlık Zarureti”, s. 2.

22 “Kısılan Basın Hürriyeti”, *Forum*, sy. 54 (15 Haziran 1956), s. 1.

23 İlhan Arsel, “Parti Disiplini Karşısında Ferdin Fikri Hürriyeti ve Şahsiyeti”, *Forum*, sy. 26 (15 Nisan 1955), s. 9.

24 “Yeni Bir Parti Kurulması”, *Forum*, sy. 40 (15 Kasım 1955), s. 4.

25 “Yeni Parti ve Hürriyet”, *Forum*, sy. 43 (1 Ocak 1956), s. 3.

alınması açısından elzem gördükleri bir husus da, bu anlamda, herhangi bir parti içinde de benzer güvencelerin sağlanabilmesidir. Zira bu güvenceler sağlanamaz ise, parti, muktedir bir şefin keyfî yönetimine mahkum kalabilir. Başka bir deyişle, partiler de, bünyelerinde kısa zamanda bir “parti oligarşisi” üretebilme riskleri taşımaktadırlar.²⁶ Demokrasiyi serbest tartışma ve münazara/münakaşa ortamı olarak algılayan *Forum*, bu ortamın sağlanmadığı her kurum ve teşkilat ülkenin genel demokratikleşmesi önünde bir engel olarak görmektedir. Zira, bu ortam sağlanamazsa, aynı zamanda, ülke meselelerinin derinlikli, sağlıklı ve serbestçe tartışılmasının ve dolayısıyla kuşatıcı bir çözümün de üretilmeyeceğine inanmaktadırlar. Parti içindeki farklı kanaatlerin, farklı iktidar mücadelelerinin varlığının, aynı zamanda, ülke siyaseti üzerinde de, özellikle söz konusu olan parti iktidar partisi ise, denetleme işlevi göreceğinden söz edilmektedir.

Forum'a göre, demokratik bir hükümet ya da demokrasi, “bir milletin kendi kendisini idare etmesinden” ibaret değildir:

Demokraside, millet kendi kendisini idare etmez; seçim zaferini kazanan parti, belli süre için; (a) Hükümet heyeti halinde, direksiyonu elinde tutarak; (b) Meclis çoğunluğu halinde de, bu direksiyonu gözetliyerek, denetliyerek; (c) Kendisinden dışarıda kalan azınlıkların da, çoğunluk olmak üzere yapacağı gayretlere, çalışma haklarına saygı göstererek *amme işlerini sevk ve idare eder*.²⁷

Türkiye’de demokrasi anlayışının ve kurumlarının yerleşmesini, *Forum* dergisi, Batılılaşma projeleri ve Batı toplumunun bir üyesi haline gelme çabası yönüyle de önemsemektedir. Dergiye göre, “Batı toplumunun bir üyesi haline gelmemiz, Batı’nın ‘demokrasi, kişi hürriyeti ve kanun hükmüne dayanan hürriyet, müşterek miras ve hürriyetini tamamen benimsememize bağlıdır”.²⁸ Bizim Batı toplumunun değerlerine uyum sağlayamayışımızın arkasında yatan gerçek ise, “köylü bir cemaat oluşumuzdur”.²⁹ *Forum* dergisi, Osmanlı ve Cumhuriyet değişimlerini birbirinin devamı olarak görmektedir. 1839 Tanzimat Fermanı’nı, Türkiye’de demokrasi hareketinin başlangıcı olarak kabul etmektedir. Cumhuriyette devlet idaresi, modern kamu hukuku esaslarına göre düzenlenmiştir. Siyasî alandaki reformlar ise, ancak toplumun istenilen kıvama gelmesinden sonra gerçekleştirilmiştir. Başka bir deyişle, tek parti dönemi uygulamaları, toplumsal yapının elverişsizliği nedeniyle makul karşılanmaktadır.

Dergi, demokratik yaşamı, fikirlerin birbirleriyle sürekli bir mücadele halinde olduğu bir “centilmenler savaşı” olarak nitelemektedir.³⁰ Savcı’nın aynı yazısında demokratik mücadele için belli ilkelerin gerekliliği vurgulanmaktadır. Bunlardan

26 “Parti Oligarşileri”, [*The New Statesman and Nation*, 21.08.1954 tarihli nüshadan tercüme], *Forum*, sy. 12 (15 Eylül 1954), s. 15.

27 “D.P. Grup Sözcüsünün Mütalaaları Üzerine”, *Forum*, sy. 16 (15 Haziran 1954), s. 3.

28 “Atlantik Camiası ve Türkiye”, *Forum*, sy. 26 (15 Nisan 1955), s. 2.

29 Aydın Yalçın, “Kültür Değiştirmemizin Temel Şartı”, *Forum*, sy. 27 (1 Mayıs 1955), s. 20.

30 Bahri Savcı, “Türkiye’de Demokratik Savaşın Şekli Prensipleri”, *Forum*, sy. 20 (15 Ocak 1955), s. 8.

birincisi, mücadeleye giren siyasî partilerin üzerinde hemfikir oldukları bir değişmezler/ortak değerler zemininin varlığının kabul edilmesidir. Bu değişmez ortak değerlerin ilki, laiklik esasındaki ortaklaşmadır. İkincisi de, idarenin kendine özgü alanına siyasî partilerin müdahale etmemesi. İkinci grup bir ilkeler bütünü daha önermektedir Bahri Savcı. Bunlar da, adil bir seçim sistemi (çoğunluk sisteminin adaletsizliğinden, tam temsili gerçekleştiremeyişinden yakınılmaktadır), muhalefet gruplarının meclis içi çalışmalara aktif/etkin olarak katılımının sağlanması, muhalefet hürriyetlerinin teminat altına alınması, böyle bir müdahale karşısında “serbest hakimler” ve “anayasa mahkemesi”nin denetiminin varlığının bilincinde olunması...

Forum dergisi yazarlarına göre, demokratik düzenin zorunlu kıldığı toplum düzeni “açık toplum”dur. Türk aydınının görevi de, bu “açık toplum”un ne olduğunu vuzuha kavuşturmak ve “kapalı toplum”un reddini sağlamaktır. Açık toplumun zorunlu bir unsuru olarak “hukuk”un bir medeniyet ifadesi olduğu düşünülür. Uygar olmanın bir göstergesi olarak, siyasal ve toplumsal ilişkilerin mümkün olduğunca “hukuk”la belirlenmesi gereklidir. Dergiye göre toplumun toplumsal ve siyasal anlamda daha yüksek bir hukuka yöneltilmesine ve bunu yapacak hukukçulara ihtiyaç bulunmaktadır.³¹

Forum dergisinin demokrasiye ilişkin düşüncelerini daha bir netleştirmek için “diktatörlük” hakkındaki değerlendirmelerine de değinmekte fayda var. Modern diktatörlerin kendilerini halk kahramanı olarak gösterebildiklerinden, kendilerini halkın hizmetindeymiş gibi sunduklarından, gerekirse emaneti sahibine iade edebilecekleri şeklinde demagojik ifadeler kullandıklarından, hatta seçimler yaptıklarından bahsedilir. Halkın tasvibini kazanmak da onu diktatör olmaktan kurtarmaz. Onu kurtaracak olan, “serbest münakaşa ve murakabe” ortamını yaratmaktır; zira, “hakikatin ve doğru yolun nerede olduğunu bilmek, hiçbir şahsın, hiçbir zümrenin, hiçbir partinin inhisarında değildir. (...) İktidarda olmayanların fikirlerinin tolerans (...) ile, hiç değilse tahammülle karşılanmadığı bir memlekette demokrasi denilemez”.³² DP'nin icraatları da, bu kuramsal çerçeveye paralel olarak eleştirilmektedir. Dergiye göre, bu süre zarfında, DP, muhalefetin haklarına riayet etmemiştir. Meclis içi çalışmalarda bu konulara özen göstermemiştir. Muhalif basını susturmaya çalışmıştır. Konuşma ve toplantı özgürlükleri kısıtlanmıştır vs.

Forum, hukuk devletinin vazgeçilemez iki koşulunun, “seçilmiş bir parlamento” ve devlet karşısında vatandaşların haklarını koruyacak olan “müstakil bir idari kaza” olduğuna inanır.³³ Bu sistem içinde, siyasal partiler önem kazanır ve yukarıda belirtildiği üzere *Forum* dergisi, sağlıklı bir demokrasinin yerleşmesinin, ancak parti içi demokrasinin sağlanmasıyla mümkün olduğuna inanmaktadır. Parlamentar demokrasilerin sağlıklı işleyişi için gerekli bir diğer unsur da, “adil bir seçim sistemi”nin varlığıdır.³⁴ Seçim sisteminin adil oluşu, muhalefetin dolayısıyla-

31 “Daha Yüksek Hukuk Anlayışına Doğru”, *Forum*, sy. 36 (15 Eylül 1955), s. 5-6.

32 Turhan Feyzioğlu, “Diktatörlüğe Dair”, *Forum*, sy. 40 (15 Kasım 1955), s. 14.

33 “Hukuk Devleti Hasreti”, *Forum*, sy. 8 (15 Temmuz 1954), s. 3.

34 Bahri Savcı, “Türkiye’de Demokratik Savaşın Şekli Prensipleri”, *Forum*, sy. 21 (1 Şubat 1955), s. 9.

la da demokratik katılımın meclise yansımaları açısından son derece önemlidir. Bu noktada, demokrasilerin en aslı unsurlarından biri olan muhalefet meselesi önem kazanmaktadır. Muhalefetin hakları ve bu hakların korunması meselesi, parlamenter demokrasiler için vazgeçilemez önemdedir. Dergiye göre, demokratik yarışta galip gelen, hiçbir zaman “mutlak gerçeği temsil edemez”³⁵ ve eğer, “siyasi iktidarın arzusuna mukavemet edebilecek, onun aşırı hareketlerini zaman zaman tahdit edebilecek olan muhtar ve müstakil organlar ortadan kaldırılırsa, o memlekette demokrasi nizamının günleri sayılır hale gelir”.³⁶ İktidarın uyacağı temel kural, bir gün kendisini de yenebilme hakkını başkalarına tanımaktır. Muhalefetin haklarının ilanı yetmez, bir de bunların gerçekten uygulanacağı bir hukuk rejiminin kurulması gerekir. Dergiye göre, demokrasilerde “şahıslara ihanet mefhumu” yoktur, böyle bir ihanet diktatörlüklere özgüdür; demokrasilerde ise, “prensiplere ihanet” vardır. “Demokrasi prensiplerinin başında ise, milli hakimiyet ve ferdi hakimiyet gelir; yoksa parti hakimiyeti ve şefe itaat değil.”³⁷ Partiler ile demokratik düzen arasındaki ilişki hakkında da, *Forum* şöyle düşünmektedir:

Her iktidar kendi anlayışına göre bir siyasi ve hukuki düzen yaratmaya çalışırsa, orada demokratik düzenin varlığından şüpheye düşmek vatandaşın hakkıdır. Bilinmektedir ki, demokratik düzenin prensipleri iktidarlara göre değişmez. Partiler bu prensipler içinde yer değiştirirler.³⁸

Forum dergisi yazarları, parlamentoyu bir denetleme ve istişare kurumu olarak görmektedirler. Dolayısıyla bu kurumun, işlevlerini yerine getirebilmesi için “demokratik düzenin en başta gelen siyasi düşüncesi, bizzat bu murakabe müessesesini en büyük teminatlar, en geniş hürriyetler içinde işleyen bir mekanizma halinde müessir kılmaktır.”³⁹ Parlamentoda ülke meselelerinin en geniş şekilde tartışılması elzemdir. Bunu sağlayabilmek için, başka bir deyişle, “murakabe müessesemizin korunması [için], önce bu müesseseyi kuran ferdi unsurların -mebusların- korunması, düşünce bağımsızlıklarının sağlanması” elzem görülmektedir.⁴⁰ İkinci olarak da, meclisin “hükümetin nüfuzuna karşı korunması” gereği zikredilmektedir. Meclisin bağımsızlığının yürütme organı karşısında korunması, öncelikle, milletvekillerinin parti ve seçmen baskısından kurtarılmasıyla mümkün olduğu kanaati mevcuttur.⁴¹ Demokratik sisteme ilişkin bu kuramsal değerlendirmelerin, aynı zamanda, DP içerisindeki güncel tartışmalarla çok yakından alakalı boyutları bulunmaktadır. Hürriyet Partisi’nin kurulmasına giden yolu da açacak olan “İspat Hakkı” tartışmalarının yaşandığı bir ortamda, söz konusu değerlendir-

35 Bahri Savcı, “Türkiye’de Demokratik Savaşın Şekli Prensipleri”, *Forum*, sy. 20 (15 Ocak 1955), s. 8.

36 “Üniversite Açılırken”, *Forum*, sy. 15 (15 Ekim 1954), s. 2.

37 Muammer Aksoy, “Partiden Ayrılmak Mebusluk Sifatını Kaybettirir mi?”, *Forum*, sy. 41 (1 Aralık 1955), s. 9.

38 “Yeni Tedbirlere Doğru”, *Forum*, sy. 142 (15 Şubat 1960), s. 2.

39 Bahri Savcı, “Murakabe Müessesinin Korunması”, *Forum*, sy. 29 (1 Haziran 1955), s. 9.

40 Bahri Savcı, a.g.y., s. 9.

41 Bahri Savcı, “Seçmenin Yaptığı İskat”, *Forum*, sy. 40 (15 Kasım 1955); Muammer Aksoy, “Partiden Ayrılmak Mebusluk Sifatını Kaybettirir mi?”, *Forum*, sy. 41 (1 Aralık 1955).

melerin DP iktidarına dönük bir eleştiriyi ve dahili bir muhalefeti de dillendirdiği rahatlıkla düşünülebilir. Ayrıca *Forum* dergisi yazarları tarafından dillendirilen bu düşüncelerin, bu çevrenin millete ve milletin değerlerine nasıl baktıklarına işaret eden boyutları da bulunmaktadır. Eğer meclis, milletin temsil edildiği bir oluşum ise, milletin seçtiği vekillerin milletten koparılması, milletten bağımsız kılınması anlamına gelen bu ifadeler nasıl değerlendirmelidir? Burada, üzerinde hassasiyetle durulması ve anlaşılması gereken bir paradoks bulunmaktadır.

Forum dergisinde demokrasi anlayışına ilişkin olarak yayınlanan yazıların tamamı bir araya getirildiğinde, derginin demokrasi anlayışına ilişkin daha net bir fikir sahibi olma imkanı vardır. Böyle bir uğraş neticesinde ortaya çıkacak tablo ise, aydınlanmacı, pozitivist ve Batılılaşmacı hedeflerin milletin sahip olduğu değerlere üstün görülmesidir. Dolayısıyla, demokratik kurumların Türkiye'de yerleştirilmesi iddiası, milletin yönetime katılmasından öte anlamlar içermektedir. Zira, bu sistemi kurmak isteyenlerin zihninde, daha başlangıçtan itibaren, "milletin kamuoyuna yansıtılmaya ve yönetime dahil olmaya değer bir fikirlerinin olmadığı, dahası, milletin bu değerlerinin çeşitli yöntemlerle [eğitim vb.] modern olanlarla değiştirilmesi gerektiği" şeklinde bir algılamının bulunduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, tüm bu kuramsal tartışmaların; görüntünün kurtarılmasına ve çok partili hayata geçiş süreciyle birlikte, devletin elinden çıktığını hisseden geçmiş dönemin asker-sivil bürokratik güçlerinin ve zihniyetlerinin yeni dönemde de etkinliğini ve gücünü sürdürmesinin sağlanmasına yönelik ciddiye alınması gereken bir boyutu bulunmaktadır. Bütün bunların ışığında, mevcut paradoksun, demokratik sistemin doğasına ilişkin kuramsal bir paradoks olmadığını, ancak, Türkiye'de bu tartışmaları başlatan ve devam ettirenlerin dile getirdikleri idealler ile zihinlerinde Türk toplumuna ve Türk devletine biçtikleri konumlar arasında bir uyumsuzluğun bulunmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Forum dergisinin, hukuk devletinin vazgeçilemez iki koşulundan bir tanesinin "seçilmiş bir parlamento" olduğuna inandığından önceki sayfalarda söz edilmişti. Demokrasinin bu aslı kurumunun, kamuoyunun tam bir temsiliyetini haiz olması elzemdir. Bu da, *Forum* dergisinin üzerinde önemle durduğu bir meseleyi gündeme getirmektedir: Seçimler ve seçmenin iradesinin mecliste tam olarak yansımaya imkan tanıyacak adil bir seçim sistemi. Dergiye göre, seçimlerin tam serbestiyet içinde yapılması için üç şart gereklidir: Cebir unsuru (kamu otorite-rince herhangi resmî ya da özel grubun baskısının olmamasının temin edilmesi); oy sayım işlemlerinin açık şekilde yapılması ve moral unsuru (seçmenin, yapacağı seçim konusunda tam olarak bilgilendirilmesi ve aydınlatılması).

1950 seçimlerinde DP'nin, meclisin çok büyük ekseriyetini elde edecek bir zafer kazanması ve bu başarısını 1954 seçimlerinde de tekrar etmesi "çoğunluk sistemi"ne bağlanmaktadır. *Forum* dergisi, demokrasilerde millet oylarının meclise yansımaları zorunlu bir unsur olarak gördüğü için, seçim sisteminden kaynaklanan bu -muhalefetin oylarının meclise yansımalarına izin vermeyen- adaletsizliğin giderilmesine dönük bir tartışma başlatmıştır. Konunun tartışılması esnasında, uzmanların yazılarına da yer vermiştir. Bunlardan biri olan Mukbil Özyörük, 4 milyon oy alan DP'nin meclisin 10/11'ini, 3,5 milyon oy alan muhalefetin ise

1/11'ini oluşturduğunu, bunun da halkın oylarının mecliste temsili konusunda ciddi bir eksiklik yarattığını belirtmektedir.⁴²

Forum dergisinde, çoğunluk sistemini savunan yazılar da yayınlanmıştır. Bu görüşü savunanlara göre ise, nisbî temsil sisteminin, farklı sınıfların ortaya çıkmasına bağlı oluşu, ülkemizde ise, böyle bir sınıf ayrılığının bulunmayışı nedeniyle, istikrarlı bir hükümete imkan tanıyan çoğunluk sistemi ülkemiz koşulları için daha uygundur. Çoğunluk sisteminin istikrarlı bir hükümetin kurulmasına imkan tanıdığı, ancak bu sistemin seçimde verilen oyları tam anlamıyla meclise yansıtmadığı ifade edilmektedir. Demokrasilerin ilk şartı, “tam bir temsil”dir, istikrarlı bir hükümet “ikinci şarttır” *Forum*'a göre. Bu sıkıntıların aşılması için, *Forum* nisbî temsil sistemini önermektedir. Bu durum hem oyların meclise tam olarak yansımını sağlayacaktır, hem de azınlık/muhalefet haklarının güvence altına alınması için zorunludur. Bahri Savcı, nisbî temsilin olumsuzluklarından söz etmektedir: Ciddi proje sunumu ve tartışılmasında sıkıntılar yaratacağı, istikrarlı hükümetlerin oluşmasına engel olacağı vs.⁴³ İlhan Arsel, konu ile ilgili yazısında, her iki sistemin ortaya çıkışına ilişkin bir değerlendirme yapmakta ve sınıfsal farklılıkların nisbî temsil sistemini getirdiği görüşüne yer vermektedir.⁴⁴ Turhan Feyzioğlu ise, seçim sistemlerini ele aldığı iki yazısında, nisbî temsil sisteminin bir parti enflasyonu yaratacağı, istikrarlı hükümetlerin kurulmasına engel oluşturacağı gibi eleştirilerde bulunmakta; çoğunluk sistemini “mutlak çoğunluk” ve “iki turlu ekseriyet usulü” ayrımı yaparak ele almakta ve çoğunluk sistemini dengelemek üzere, meclis dışında kurumların teşkil edilmesi gereğinden bahsetmektedir.⁴⁵

Çağdaş demokratik devletlerde, hükümetin icraatlarının hukukla denetim altına alınması gerektiği düşünülmektedir. *Forum* dergisi yazarlarına göre, hükümet, gerek parti tüzüğü, seçim programı ve beyanları ve gerekse de rejimin anayasal temellerinin dışında uygulamalara girişmemelidir. Aksi bir uygulamanın, mutlakiyetçi bir yapının oluşması anlamına geleceği vurgulanmaktadır. Bu noktada, hükümet icraatlarının “anayasa rejiminin temel müessese ve kaideleri bakımından ve nihayet demokratik düzen ve anlayış bakımından” kontrol edilmesinde muhalefete çok büyük bir rol düşmektedir.

Bahri Savcı, yasama ile yürütme organlarının birbirleri karşısında özgürce hareket edebilecekleri alanların, çıkarılacak kanunların anayasaya uygunluğunun kontrol edileceği “hukuki vasıta” ve meclis faaliyetlerinin basın, üniversite ve çeşitli baskı grupları gibi “sosyal vasıtalar” aracılığıyla denetleneceği ve neticede meclis faaliyetlerinin halk oyu ile değerlendirileceği “siyasal vasıta” çerçevesinde sarahatle belirlenebileceğini düşünmektedir.⁴⁶ Gerek yasama ve gerekse de yürütme orga-

42 Mukbil Özyörük, “Seçim Sistemimizin Değeri Hakkında”, *Forum*, sy. 4 (15 Mayıs 1954), s. 7.

43 Bahri Savcı, “Seçim Sistemi Üzerinde Bir Diyalog”, *Forum*, sy. 5 (1 Haziran 1954), s. 7.

44 İlhan Arsel, “Ekseriyet Sistemini Terketmek Doğru Olur mu?”, *Forum*, sy. 7 (1 Temmuz 1954), s. 12.

45 Turhan Feyzioğlu, “Seçim Sistemine Dair”, *Forum*, sy. 8 (15 Temmuz 1954), s. 9-10; a.mlf., “Seçim Sistemine Dair: II”, *Forum*, sy. 10 (15 Ağustos 1954), s. 9-10.

46 Bahri Savcı, “İktidarın Temerküzünden Doğan Tehlikeler ve Çaresi”, *Forum*, sy. 17 (1 Aralık 1954), s. 7.

nının merkezileşmesinden doğan sorunların nasıl giderileceği, azınlık haklarının iktidar karşısında güvence altına nasıl alınabileceği gibi noktalarda dergi yazarlarının önerdiği bir diğer yol da, "ikinci meclis"tir. Bu öneri, "hür seçim" yoluyla iktidara gelebilecek partilere bir güvensizlik duyulduğunun işareti olarak da görülebilir. İlhan Arsel, "demokratik memleketlerde çift meclis sistemine gitmek temayülü, demokrasinin tehlikelerini önlemek ve mahzurlarını azaltmak nedeniyle ortaya çıkmıştır. (...) ekalliyetin daima ekseriyet önünde ezilmeye mahkum kalacağı düşünülerek teşrii organı iki ayrı meclis halinde teşkil etmenin en iyi bir tedbir olacağı kabul edilmiştir" diye yazmaktadır.⁴⁷ Aynı yazıda, tavsiye edilen çift meclisin, farklı menfaatlere sahip sınıfların hukukunu koruyacağı da belirtilmektedir.

Vatandaşın, sağlıklı bir seçim yapabilmesi için karşısına çıkan alternatifler hakkında sağlıklı ve tam bir bilgiye sahip olması gerekir. Bu da, amme hürriyetleri ve basın özgürlüğü ile mümkün olabilecektir. Bu araçlar sınırlandığında, vatandaşın verdiği vekalet de çok sağlıklı olmayacaktır. *Forum*'a göre, "Halkın verdiği vekaletle, kendi hakimiyetinin kullanılmasına ve iradesinin tekrar serbestçe tezahürüne engel olacak karar alma yetkisi tanıdığı düşünülemez. Buna baş vurulduğu taktirde vekaletin hudutları aşılır ve rejimin mahiyeti değişir."⁴⁸ Böyle bir durumu ise, *Forum*, "yıkıcı cereyanlara hizmet etmek"⁴⁹ olarak değerlendirmektedir.

DP iktidarının ilk dört yılı, DP'ye verilmiş bir deneme süresi olarak geçtikten sonra, özellikle 1954 seçimlerinden sonra, geçmiş dört yıllık döneme ilişkin eleştirilerde bir yoğunlaşma gözlenmektedir. DP'nin ortaya çıkışında verdiği vaatleri tutmadığı, özgürlükleri kısıtladığı, iktidara manevî ve fikrî olarak hazır olmadığı, sadece geçmiş döneme duyulan tepkiye güvendiği ve bu duruma dayalı olarak siyaset geliştirdiği, dünyanın gelişme hızına ülkeyi uydurmadığı gibi hususlar *Forum*'da en fazla eleştirilen noktalardır. DP, genel olarak bir gelecek ve iktidar olma perspektifinden yoksunlukla eleştirilmektedir. Bir diğer sebep olarak da, parti içi demokrasinin yerleştirilemeyişi, partide *belli* kişilerin ve düşüncelerinin hakim oluşu gösterilmekte ve nihai noktada, "Böyle olunca, bütün siyasi mekanizma, parti içi münasebetler, meclis parti münasebetleri, meclis hükümet münasebetleri (...) tek ve otoriter parti zihniyetine göre işliyor. Bundan dolayı da bir iktidar mutlakiyetine doğru gidilmiş oluyor" denilmektedir.⁵⁰ DP, bu dönemde, parti içindeki muhalefeti de her türlü aracı kullanmak suretiyle, sindirmeye çabalayan bir parti olarak tasvir edilmektedir. Dergi, bu tür çabaların nihai noktada başarıya ulaşamayacağına ve partinin söz konusu sıkıntularla ileride fakat bu sefer daha acı bir şekilde yeniden karşılaşacağına inanmaktadır. Dergi, DP'nin eleştiri konusu olan uygulamalarında muhalefetin belirleyiciliği bulunduğu türünden savunmaların da gerçeği yansıtmadığını vurgulamakta ve bu tavrı eleştirmektedir. DP'nin bir diğer savunma argümanı olarak da, halkın temel olarak "ekonomik refah" istediğini, insan hakları ve özgürlük gibi sorunları "küçük bir azınlığın" gün-

47 İlhan Arsel, "Çift Meclis Sistemi", *Forum*, sy. 96 (1 Mart 1958), s. 7.

48 "Kısılan Basın Hürriyeti", *Forum*, sy. 54 (15 Haziran 1956), s. 1.

49 "Türkiye'de Yıkıcı Cereyanlar Meselesi", sy. 30 (15 Haziran 1955), s. 1-3.

50 Bahri Savcı, "Parti Mutlakiyeti Üzerine", *Forum*, sy. 42 (15 Aralık 1955), s. 10.

deme getirdiğini, halkın bu konulara bir ilgisinin olmadığını gündeme getirişi irdelenmektedir. *Forum*'a göre, bu tür argümanlar “totaliter” düşünceye doğru kayışı meşrulaştırmaya dönük bir girişimin sonucudur.⁵¹

Daha önce de belirtildiği üzere, *Forum* dergisine göre, bir ülkede özgürlüğün ve demokrasinin var olduğunu gösteren yegâne özellik, hür seçimlerin yapılması değildir. Hür seçim, bir ülkede demokrasinin varlığı için gerekli şartlardan yalnızca bir tanesidir. Diğer şartları, iki grup halinde ele almaktadırlar: Birinci grupta, “insan hakları”, “ferdiyete saygı”, “serbest tartışma”, “başka ve karşı fikre yer verme”, “azınlıkta kalanların hakları” vb. bulunmaktadır. İkinci grupta ise, hürriyetin düşünsel meşruiyet şartlarını koruyacak kurumların mevcudiyeti yer almaktadır. Bunlar, “bağımsız mahkemeler”, “bağımsız basın ve radyo”, “bağımsız meslekî kuruluşlar”, “muhtar üniversite” dir.⁵² Dergi, özgürlüklerin *mutlak* olmadığını, dolaşısıyla *sınırlandırılabilir* olduklarını da düşünmektedir. Ancak bu sınırlamaların, ülkenin hukukî, toplumsal vd. koşullarının iyileştirilmesine engel olmayacak boyutlarda kalması gerektiğini savunmaktadır. Özgürlüklere ve hukuka ilişkin yaklaşımları “pozitif/doğal hukuk” anlayışı çerçevesindedir.⁵³ Bu çerçevede, seçimde muhalefet partisinin kazandığı Kırşehir'in hükümet tarafından *ilçe* yapılmasını sağlayan kanuna ilişkin olarak da, hükümeti desteklediğinde nasıl “dokunulmaz haklara sahip muhterem bir vatandaş” olarak değerlendiriliyorsa, muhalefet safalarına geçtiğinde de aynı haklara sahip olmasının teminat altına alınmasının “medenî hürriyet” anlayışının bir gereği olduğu ifade edilmektedir.

Dergiye göre, seçilmiş bir meclis tarafından çıkarılan kanunlar ve devlet tarafından vatandaşların haklarını koruyan, gerektiğinde kendisini de mahkum edecek bağımsız yargı organının bulunması şartlarının oluşması ile ancak, bir hukuk devletinden söz edilebilir. Hukuk devletinin ikinci şartı da, vatandaş haklarının devlet karşısında güvence altına alınması ve bu güvencenin yargı ile güçlendirilmesidir. Dergi yazarları, devleti bir gaye değil, bireylerin şahsî hürriyetlerini sağlayacak ve bu düzen içerisinde onların refah ve mutluluklarını temin edecek bir araç olarak değerlendirmektedirler.⁵⁴ Bu çerçevede, muhalefet toplantılarının gerçekleşmesi için mülki idareden önceden izin alınmasını gerektiren yeni düzenlemeler, fikir ve düşünce özgürlüğünü engelleyici ve serbest tartışma ortamını ortadan kaldıran uygulamalar olarak gündeme alınmakta ve eleştirilmektedir.⁵⁵ Dergiyi çıkaranlar, “fikirler ve inançlar, söz, yazı, musiki, resim, ibadet” gibi farklı şekillerde

51 “Başbakan'ın İtirafı”, *Forum*, sy. 95 (1 Mart 1958), s. 3; “İç Politikamızda Asıl İhtiyaç”, *Forum*, sy. 69 (1 Şubat 1957), s. 2.

52 “Hürriyet ve İstibdatın Şartları Meselesi”, *Forum*, sy. 29 (1 Haziran 1955), s. 3.

53 “İdarecilere Tabii Hukuk Dersleri”, *Forum*, sy. 33 (1 Ağustos 1955), s. 4.

54 “Hukuk Devleti Hasreti”, *Forum*, sy. 8 (15 Temmuz 1954), s. 3. Ayrıca bkz. Necip Bilge, “Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazai Murakabesi”, *Forum*, sy. 4 (15 Mayıs 1954), s. 10.

55 “Mitingler Sahiden Yasak Edildi mi?”, *Forum*, sy. 13 (1 Ekim 1954), s. 4; “Muhalef misin? Toplanamazsın”, *Forum*, sy. 35 (1 Eylül 1955), s. 4; “Türkiye’de Yıkıcı Cereyanlar Meselesi”, *Forum*, sy. 30 (15 Haziran 1955), s. 1-3.

tezahür eden düşünce özgürlüğünün “toplantılar yaparak, dernekler kurarak, dergiler ve gazeteler yayınlayarak” savunulabileceği ve bunu engelleyecek aşırı sınırlamaların, düşünce özgürlüğüne darbe indireceği kanaatinde dirler.⁵⁶

DP'yi, başlangıçta hürriyet vaatlerine sahip, tek parti iktidarna alternatif ve ülkede demokrasinin yerleşmesi için bir fırsat olarak gördüğü ve desteklediği izlenimi veren *Forum*, partiyi, daha sonraki uygulamalarıyla söz konusu vaatlerinin tam tersini yaptığı, hürriyetleri kısıtladığı ve üstelik ekonomik göstergeleri de olumsuzla doğru çevirdiği gibi noktalardan eleştirmektedir. CHP ise, tek parti döneminin partisidir, ancak ülkede Batılı değerleri yerleştirmeye yönelik inkılapları ile tarihî bir misyona sahiptir. Dergiye göre, CHP, ülkede Batılı değerlerin yerleşmesi doğrultusunda yaptığı laiklik uygulamalarıyla ülkede bir anda din karşıtı bir parti olarak anlaşılmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla, dergi böyle bir nitelemeyi yanlış bulmakta ve partinin bu noktadaki yanlış anlamaları düzeltmesini istemektedir. Partinin altı okunda ifadesini bulan Batılılaşma/çağdaşlaşma, laiklik ve devrimcilik ilkelerinden kesinlikle taviz verilmemesi gereğinden bahsetmektedir. Hürriyet Partisi'ni ise, DP'nin ülke genelinde oluşturduğu ve muhalefeti çektiği iddia edilen uygulamalarına, parti içinden gelen bir tepki olarak değerlendirmekte ve bu partinin millet için bir şans olduğunu düşünmekteydi. Ülkenin hasretini çektiği demokrasi ve hürriyet ortamının aydın liderliğin başta olduğu bu parti ile kurulabileceğine ilişkin bir umut yayılmaktaydı.

Forum dergisi, DP döneminin en fazla eleştirilen konularından biri olan din meselesine ilişkin de bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Laiklik kavramının, *Forum* dergisinin çerçevesini çizdiği demokrasi ve hür tartışma ortamını en fazla zorlayacak, hatta darmadağın edecek bir kavram olduğu söylenebilir. Zira, her konunun tartışılabilir olduğunu vurgulayan ya da halkın mecliste layıkıyla temsil edilmediğinden şikayet eden dergi, halkın bu konudaki hassasiyetlerini dikkate almamaktadır. Pakistan ile bir pakt anlaşmasını konu edinen bir başyazıda, Pakistanlıların paktın “İslamî” hüviyetine vurgu yapmasının “Türk aydın çevreleri”nde bir güvensizlik psikolojisi yarattığı belirtilmektedir.⁵⁷ Daha önce de belirttiğimiz üzere, laiklik, Türkiye Cumhuriyeti için vazgeçilemez ilkelerden bir tanesi olarak görülmektedir. “Onbeş Günün Notları” başlıklı bölüm içerisinde yer alan “Laikliği Noksan Anlama” başlıklı yazıda,⁵⁸ laikliğin Menderes'in anladığı gibi sadece din-devlet işlerinin ayrıştırılması olarak anlaşılmasının yanlış olduğu üzerinde durulmuş ve derginin laiklik anlayışı şu şekilde ifade edilmiştir:

Laiklik, yalnız, din ile siyasetin arasında bir alaka kurulmaması değil; sosyal hayatın her yönü ile din arasında bir münasebet kurulmamasıdır. Binaenaleyh, laiklik; sosyal hayatın her yönünü din ölçülerinden ayırmağı; sosyal hayatın her yönünü zamanın, hayatın, müsbet bilimin verilerine uydurmağı tazammum eder.⁵⁹

56 Turhan Feyzioğlu, “Fikir Hürriyetine Dair”, *Forum*, sy. 35 (1 Eylül 1955), s. 8-9.

57 “Türkiye ve Pakistan Paktı”, *Forum*, sy. 1 (1 Nisan 1954), s. 4.

58 *Forum*, sy. 44 (15 Ocak 1956), s. 3.

59 Aynı yerde.

Laiklik anlayışı ve uygulamalarıyla, Mustafa Kemal'in Türk toplumunu 20. yüzyıl uygarlığı içerisinde bir ucube durumdan kurtarmış olduğu, Türk toplumunu özgürleştirdiği, batıl inançlara saplanmış ve dinamizmini yitirmiş kapalı bir toplumdaki açık bir toplum haline getirdiği ve çağdaş Batı uluslarının seviyesine ancak hür ve laik bir zihniyeti benimseyerek ulaşılabilmenin mümkün olduğunu gördüğü belirtilmektedir. Konu ile ilgili olarak bir yazı kaleme alan Bülent Ecevit de, Türkiye'de laiklik karşıtı hareketlerin ve çatışmaların bulunuşunu, Batı'da olanın tersine, Türkiye'de toplumsal gelişme ile din arasındaki çatışmaların "Din"de reform yapılmak suretiyle aşılammış olmasına ve özgürlük ortamına geçildiğinde, halktaki duygu ve inançların ortaya çıkmasına bağlamaktadır. Eğer bu süreçte İslam'da bir reform yapılabilmiş olsaydı, ona göre, Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de bir "din" sorunu kalmayacaktı.⁶⁰ Mümtaz Soysal da, "Bütünlük" başlıklı yazısında, din konusuna değinmektedir:

Batının bütünlüğü içine girebilmemiz bakımından insanı epeyce düşündüren bir nokta da din meselesi. Fakat batı medeniyetinin temelleri Yunan-Hıristiyan ikiliğinden uzaklaşıp Yunan-Ümanist esaslara doğru yöneldiğine ve dini ahlak görüşü karşısında 'bilimsel-ümanist' ahlak gitgide daha fazla kuvvet kazandığına göre, mesele karşı taraftan da çözülmeye yüz tutmuştur denilebilir. Bizim bu cepheden yapabileceğimiz şey, dinin Batı bütünlüğüne aykırı gelen tarafları üzerinde durmaktan ibaret. Laiklik, dini, batı bütünlüğüne zarar verebileceği sahalarda hiç olmazsa birinden çıkartmak için en kestirme yoldu. Geri kalan sahalarda, Batı kafasıyla din reformunu üzerine alabilecek insanlara hala muhtacız. Böyleleri çıkıncaya kadar dini kendi köşesinde tutmaktan başka çare yok.⁶¹

Dergi, din konusunun CHP'nin din karşıtı olarak tanınmasına sebep teşkil ettiğini, ancak yine de, aceleye getirilmeden, halktan oy almak adına bu devrimlerden ve düşüncelerden taviz verilmemesi fakat laikliğin din karşıtlığı anlamına gelmediğinin anlatılması gerektiğini belirtmektedir.⁶² İnkılaplar, bu noktada "laiklik" kavramı üzerinde yoğunlaşmakta ve hatta özdeşleşmektedir.

Forum dergisinde, Kemalist modernleşme projesinin izlerini bulmak kadar, Soğuk Savaş dönemi politikalarının ve bakış açılarının pek çok yansımasını da görebilmek mümkündür. Soğuk Savaş atmosferinin getirdiği bir zihin halini, derginin hem iç, hem de dış politika değerlendirmelerinde görebilmekteyiz.

Dergi, ABD ve NATO bağlantılı ilişkiler konusunda muhalif bir tavır içerisinde değildir. Daha ziyade, ABD askerî yardımlarının ve bu ittifak ilişkilerinin, Türk ekonomisi üzerindeki etkilerinden, bütçenin ekonomide ve ülkenin sorunlarının çözümünde kullanılan kısmı üzerinde sınırlayıcı etkisinden şikayet eder bir hava ile karşılaşırız. Güvenlik gerekçesiyle, NATO ile kurulacak sıcak ilişkiler benimsenmekte ve desteklenmektedir. ABD ve Batı dünyasıyla girişilen ittifaklar konusun-

60 Bülent Ecevit, "Sözde Kalan Bir Devrim: Laiklik", *Forum*, sy. 38 (15 Ekim 1955), s. 27-28.

61 Mümtaz Soysal, "Bütünlük", sy. 63 (1 Kasım 1956), s. 12.

62 "2 Mayısın Manası", *Forum*, sy. 4 (15 Mayıs 1954), s. 1-3.

daki tavrı belirleyen kıstas, Komünizm tehlikesidir, -başka bir deyişle- Soğuk Savaş etkisidir. “Hür dünya”nın yaşam tarzının, toplumsal düzeninin ve değerlerinin “amansız ve gayet usta bir düşman ideolojisinin meydan okumasına” maruz kaldığını savunan *Forum* dergisi yazarları, bu düşman karşısında “Atlantik paktı camiasının” askerî, siyasî ve bir o kadar da manevî bir cephe oluşturması gereğinden bahsetmektedirler.⁶³ Türkiye de, bu cephe içerisinde olmalıdır. Ayrıca, “Hür dünya” ile kurulacak ittifakın gerçekleşme koşulu olarak da demokrasi görmektedirler:

Batı topluluğunun tabii bir üyesi haline gelmemiz, Batı'nın demokrasiyi kişi hürriyeti ve kanunu hükmüne dayanan hürriyet, müşterek medeniyet ve mirasını benimsememize bağlıdır.⁶⁴

Birol Şal'ın vurguladığı gibi, *Forum* dergisi, Batı ile ittifakın salt askerî amaçlı bir ittifak olarak görülmesinden rahatsızlık duymakta ve ilişkilerin daha ileri ve çeşitli yönlerinin de bulunduğunu belirtmektedir. Ortak değerler olarak da demokrasiden bahsedilmektedir.⁶⁵ NATO'nun askerî bir ittifaktan ibaret kalmaması, tüm Batılı değerlerin savunusunu üstlenen bir kurum olması gerektiğinden söz edilmekte, Türkiye'nin de dünya kamuoyunca sözü dinlenir bir ülke haline gelebilmesi için demokrasi ve insan hakları uygulamalarına riayet etmesi gerektiğinden bahsedilmektedir.

Forum dergisi, uluslararası ilişkiler ve sorunlar bağlamında, 1950'lerin ikinci yarısından itibaren gündeme gelen ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin gerilmesine neden olan Kıbrıs meselesinde “taksim”den yana bir politikanın izlenmesini önermektedir. Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgilenmesini de, sanki, Hür Dünya adına üstlenilmiş bir görev gibi sunmaktadır:

Muhtar bir Kıbrıs'ın (veya Yunanistan'a bağlı) günün birinde komünist bir idare altına girmesinin Doğu Akdeniz savunması bakımından yaratacağı dengesizlik hesaba katılmalıdır.⁶⁶

İlhan Arsel, “Kıbrıs Meselesi, Dünya Efkarnumumiyesi ve Biz” başlıklı yazısında, dünya kamuoyuna sempatik görünmenin, onların teveccühünü kazanmanın bizim için hayati önemde olduğunu belirtmektedir.⁶⁷ Nihai tahlilde, Kıbrıs meselesinde derginin önerdiği çözüm, adanın Yunanistan ile Türkiye arasında taksimidir. Adada statükonun devamı, eğer bu gerçekleşmez ise adanın Türkiye'ye verilmesi gerektiği şeklindeki resmî tezin, muhtevası itibarıyla zayıf oluşu gerekçesiyle, gerçekleşir olmadıği savunulmakta ve eğer bu tez zayıf olmasa idi, müttefikle-

63 Örnek olarak bkz. Aydın Yalçın, “Amerika Notları: Amerika ve Hür Dünya Liderliği”, *Forum*, sy. 15 (1 Kasım 1954), s. 7-8.

64 “Atlantik Camiası ve Türkiye”, *Forum*, sy. 26 (15 Nisan 1955), s. 1-2.

65 Birol Şal, a.g.t., s. 104.

66 “Geçen Yılın Hadiselerine Bakış”, *Forum*, sy. 19 (1 Ocak 1955), s. 1-3.

67 *Forum*, sy. 44 (15 Ocak 1956), s. 9.

rimizin bizi destekleyeceği ihtimalinin çok kuvvetle muhtemel olduğu söylenmektedir.⁶⁸ Sert ve uzlaşmaz bir tavır yerine, temkinli bir diplomatik üslubun takip edilmesinin daha faydalı olacağına altı çizilmekte; Irak İhtilali ve Batı yardımları neticesinde uzlaşmaz tavrı yumuşayan hükümetin, taksim planını benimser hale geldiği vurgulanmaktadır. Böylece, hükümetin Batı yardımları karşısında tavizler verdiği söylenmektedir. Aynı şekilde, Yunanistan'ın *enosis* isteklerinin de, Türkiye'nin yumuşamasının bir nedeni olduğu belirtilmektedir.

Dış politika konusunda, derginin üzerinde durduğu bir alan da Türkiye'nin Orta Doğu ile olan ilişkileridir. Sovyet Bloğuna karşı organize edilen Bağdat Paktı dergi tarafından desteklenmektedir. Bağdat Paktı'nın değerinin ve öneminin, Arap halkları tarafından yeterince kavranmadığı görüşünde olan dergi yazarları, Arap halklarının pakta sıcaklık duymaları için İsrail ve sömürgecilik problemlerinin halledilmesi gereği üzerinde durmaktadır.⁶⁹ Türkiye'nin Arap halklarının davalarına ilgisiz kalması da, yine pakta ilişkili olarak, eleştirilmektedir. Malum olduğu üzere, DP hükümeti dönemlerinde Türkiye, Cezayir Kurtuluş Savaşı sırasında Fransa tarafı olmuş, aynı şekilde İsrail resmen tanınmıştır. Fakat derginin, bölgeye ilişkin olarak asıl yapılması gerektiğini düşündüğü husus, "bu Ortadoğu cemiyetlerini Batı medeniyetine ve Batı yaşayış tarzına yöneltmektir".⁷⁰ 1958'de Irak'ta gerçekleşen darbe sonrasında ise, halkıyla kopuk bir iktidarla yapılan böylesi bir ittifak eleştiri konusu edilmekte ve Batılı devletlerin de, ittifak yaptıkları ülkelerin iç dengeleri, sağlamlıkları ve istikrarı ile yakından ilgilenmeleri salık verilmektedir.⁷¹

Netice itibarıyla, *Forum* dergisi, Türkiye'nin Orta Doğu siyasetine ilişkin olarak takınılabilecek en makul tavrı şu şekilde ifade etmektedir:

Ortadoğu'daki büyük politika mücadelelerine üçüncü bir unsur olarak katılmaktan kaçınmak ve muhtemel bir Sovyet tecavüzüne karşı Ortadoğunun güvenliğini sağlamak meselesini Arapların kendi iç meselelerinden ve Batılılarla Araplar arasındaki bazı meselelerden mümkün olduğu kadar tecrid ederek, kendi Ortadoğu siyasetini sadece birinci mülahazaya göre ayarlamak olsa gerektir.⁷²

Ekonomik göstergelerdeki, enflasyonun artışı gibi kötüleştirmeler eleştirilmektedir. Enflasyonun artışının diğer ekonomik dengeler üzerinde yaptığı tahribat değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca dış yardımlar konusunda da, yardımların ekonomik olarak iyi kullanılmadığı, hatta ekonominin dış yardıma bağımlı hale gelmesinden rahatsızlık duyulduğu ifade edilmektedir. Ülke ekonomisinin iyileşebilmesi için, "planlı kalkınma" önerilmektedir. Ülke ekonomisinin belirlenen hedefler doğrultusunda ilerlemesine ve hızlı bir sermaye birikiminin sağlanabilmesine yönelik kaynakları tespit için bir "plan" fikrine gerek olduğu söylen-

68 "Kıbrıs Meselesi ve Türk-Yunan Münasebetleri", *Forum*, sy. 46 (15 Şubat 1956), s. 7-9.

69 "Ortadoğu Politikamızda Vuzuuh", *Forum*, sy. 65 (1 Aralık 1956), s. 1-4.

70 "Bağdat Paktnın İstikameti", *Forum*, sy. 93 (1 Şubat 1958), s. 2.

71 "Irak'tan Alınacak İki Ders", *Forum*, sy. 105 (1 Ağustos 1958), s. 2.

72 "Son Ortadoğu Gelişmeleri Karşısında Türkiye", *Forum*, sy. 105 (1 Ağustos 1958), s. 4.

mektedir.⁷³ Planlı bir iktisat rejimini yürütebilmek için gerekli olan teşkilatlara Türkiye sahip değildir. Bu ihtiyacı karşılamak için bir “bir iktisat şurası” ve ikinci olarak da, “bir iktisadî koordinasyon ve haberalma teşkilatının vücuda getirilmesi” gerekmektedir.⁷⁴ İktisadî planlamanın aynı zamanda, halka, kendisinden istenen fedakârlığı bilme şansı da verdiği ifade edilmektedir. İktisadî olarak geri kalmış, az gelişmiş ülkelerde planlamanın, hızlı bir kalkınmayı sağlayacağı belirtilmektedir.⁷⁵ Dergi yazarına göre iktisadî olarak geri kalmış bir ülke olan Türkiye’de ve benzerlerinde, ekonomik hedeflere istikrarlı bir şekilde varmak için en uygun rejim “planlı iktisat rejimi”dir. Planlamalar yapılırken, yalnızca kamu teşekküllerinin uyacağı planlar yapılmaz, aynı zamanda, yapılan planlar özel teşebbüsleri de kapsayacak şekilde olmalıdır. Hatta yapılacak planlar, bu türlü özel teşebbüsler için de sağlam bir zemin oluşturacaktır. Ömer Sakıp, “Program ve Plan Tartışmaları” başlıklı yazısında meselenin başka boyutlarına da dikkat çekmektedir:

(...) programcılık ve plancılığın düşünce oluşumunda bizim için birinci kategorik safha, demokrasiyi bir sosyal program olarak bütün gerekli kural ve kurumlarıyla alıp kurmak-işletmek safhası; ikinci kategori ise politik eşitliği ekonomik eşitliğe iletcek, sosyal adalet ve güvenliği sağlayacak yolları hep birlikte arayıp bulmak; yani muhalefetin ve bütün kamuoyunun da katılacağı bir ekonomik plana sahip olmak safhasıydı.⁷⁶

Türkiye’de sermaye birikiminin yeteri seviyede sağlanamamış olması, bunun özel sektör aracılığıyla karşılanmasının zorluğu nedeniyle, devletçilik, yani devletin ekonomiye müdahalesi önerilmektedir. Konu tartışılırken de, liberalizm mi, devletçilik mi gibi doktriner tartışmalara girmenin yararsızlığından ve Türkiye açısından hem devlet hem de özel teşebbüsün önemli görevler icra edeceğinden bahsedilmekte, devletin ekonomiye müdahalesinin, getireceği bir disiplin ve sistemliliğin faydalarından söz edilmektedir. Ekonomik liberalizmi uygulama iddialarıyla iktidar olan DP’nin de bu siyasetinde başarısız olduğu ve neticede ekonomik hayata birtakım müdahalelerde bulunduğu belirtilmektedir.

Dergi, kalkınmak için dış yardım almanın gerekliliğine inanmaktadır. Bu yardım, gelişmiş ve zengin ülkeler için ahlâkî bir görev olmasının yanı sıra onların uzun vadeli çıkarlarına da uygundur:

Çünkü hür dünya, dünyanın birçok geri memleketlerine, hür cemiyet nizamını terk etmeden de gelişme muammasının çözülebileceğini ispat etmek durumundadır. Memleketimiz hür cemiyet nizamına bağlılığını demokratik müesseseler üzerindeki hassasiyeti ile ispat ederek ve aynı zamanda iktisadî gelişme hamlelerimiz için zaru-

73 Osman Okyar, “Planlı İktisat Rejimi”, *Forum*, sy. 16 (15 Kasım 1954), s. 7.

74 Aydın Yalçın, “İktisadi Planlama ve Kalkınma”, *Forum*, sy. 49 (1 Nisan 1956), s. 10-11.

75 Osman Okyar, “Planlama Tarihesine Müteallik Notlar”, *Forum*, sy. 89 (1 Aralık 1957), s. 15-16.

76 *Forum*, sy. 114 (15 Aralık 1958), s. 8.

ri tedbirleri bilfiil tahakkuk ettirerek, zengin memleketlerin gelişme gayretlerimize yardımda bulunmasını yalnız bir lütuf değil, manevi bir vecibe olarak bekleyebilir. Bu hususta en başta güvenebileceğimiz memleket şüphesiz yine Amerika olacaktır.⁷⁷

Dış yardımlar konusundan bahsetmeye sonraki yıllarda da devam edilmiştir. DP'nin Amerika'dan yeterince yardım alamaması konusunda, Amerika'dan bu talebi karşılması istenmekte, ülkeye yönelik olarak da, bu yardımın "maddi ve manevi koşullarını hazırlamak da milletçe bize düşer" denmektedir.⁷⁸ Demokratik rejimi uygulama çabasında, bu dış yardımların ve hür dünyaya eşit koşullarda kabul edilme arzu ve hayalinin belirleyici bir etkisi olduğu görülmektedir.

Yalçın Küçük'ün deyişiyle, "üniversiter bir aydın hareketi" olan *Forum* dergisini -sınırlı da olsa- tanıtmayı amaçlayan bir yazıda, derginin "aydın" konusuna yaklaşımına değinmemek olmaz. Osmanlı-Türk modernleşmesinin garip bir özelliği göze çarpmaktadır: Hep, olmayan bir şeylerin var kılınmasından söz edilir. Örneğin, millî burjuvazinin oluşturulmasından, millî kapitalist yetiştirmekten söz edilir. Dinin reforma tabi tutulmasından, başka bir deyişle, modernleşme çabalarına izin verecek "reforma uğramış bir din" ihdasından söz edilir. Üzerinde sıkça durulan bir konu da, çağın koşullarına uygun bir "aydın" sınıfının yokluğudur. *Forum* dergisi de, mevcut aydınlardan rahatsızlık duymakta ve onları bu mücadelesine destek vermeye çalışmaktadır. Aydınlara ilişkin yazıların çokluğuna rağmen, aydın sınıfının doğasına ilişkin çok yoğun bir tartışmanın varlığı, dergi sayfalarında gözükmemektedir. Şerif Mardin'in aydın konusundaki değerlendirmeleri istisna tutulacak olursa, derginin genelindeki aydına ilişkin tartışmalar, üniversite hocaları, bürokratlar vb. okumuş kesiminin siyasî meselelerle ilgilenmesi ve DP'ye yönelik muhalefete onların da katılması ile sınırlı kalmaktadır.

Forum dergisi 15 yılı aşkın bir süre içinde, toplam 379 sayılıklı bir yayın faaliyeti gerçekleştirdi. Takdir edilmelidir ki, böyle bir çaba çeşitli boyutlarıyla incelenmeyi hak eden bir uğraştır. Derginin çeşitli dönemlerde aldığı biçimler, iktisadî konulardaki yaklaşımları, demokrasi anlayışına ve demokratik kurumlara ilişkin önerileri, dış politika meselelerindeki tutumları, iç siyasal tartışmalardaki tavır alışları, Türkiye'nin çeşitli toplumsal ve düşünsel problemlerine ilişkin değerlendirmeleri, derginin genel olarak toplumsal kökeni ve iddiaları, dergi aracılığıyla kamuoyu ile paylaştıkları düşüncelerini kendilerinin ne kadar uygulayabildikleri⁷⁹ vs. gibi çok farklı açılardan *Forum* dergisini ele alma ve ayrıntılı ve derinlikli ça-

77 "Dış Yardım İhtiyacımız", *Forum*, sy. 28 (15 Mayıs 1955), s. 1-3.

78 "Amerikan Yardımı Meselesi", *Forum*, sy. 46 (15 Şubat 1956), s. 4-5.

79 Zira, *Forum* dergisi kurucularının ve yazarlarının önemlice bir kısmı, çeşitli siyasî parti deneyimleri yaşadılar. Hürriyet Partisi deneyimi bir hayal kırıklığı idi. Aydın Yalçın, Yeni Türkiye Partisi'nin [1961] kurucuları arasındaydı. Daha sonra AP'den milletvekili oldu. Dahası, yoğun eleştirilerde buldukları siyasî partilere [CHP'ye, DP'ye ve AP'ye] katıldılar. Bakanlıklar yaptılar, milletvekili olarak TBMM'de bulundular. 12 Mart sonrasında, TBMM'de Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamına ilişkin olarak yapılan oylamada, Aydın Yalçın ve Turhan Feyzioğlu "lehte" oy kullandılar.

lışmalar yapma imkanı vardır. Biz burada, bu zenginlik içerisinde derli toplu fakat sınırlı bir değerlendirme yapmaya çalıştık. Bu çalışmanın bir tanıtım yazısının sınırlarına riayet etmek zorunda olması nedeniyle, doğal olarak, *Forum* dergisinin çeşitli boyutlarına değinemedik. Başka bir deyişle, dergiye ilişkin belli konularla kendimizi sınırlamayı tercih ettik.

Oldukça uzun soluklu bir yayın olan *Forum* dergisi, bu süre içinde çeşitli çalkalanmalar da geçirmiştir. Örneğin derginin 1960 sonrası ve özellikle de 60'lı yılların ikinci yarısında ciddi bir ideolojik farklılaşma meydana gelmiştir. Dolayısıyla derginin tüm yayın hayatını tek bir ideolojik genelleme altında değerlendirmek mümkün değildir. Aynı durum, derginin yazar kadrosu için de geçerlidir. Çok farklı akademik disiplinlerden gelen ve aynı zamanda farklı ideolojik tercihlere ve duruşlara sahip yazarların yazıları yayınlanmıştır *Forum* dergisinde. O nedenle, derginin tek ve homojen bir ideolojik duruşa sahip olduğundan söz edilemez. Bir anlamda, DP iktidarına duyulan güvensizliklerin bir araya getirdiği bir kadronun çıkardığı bir dergi olarak görülebilir *Forum* dergisi. Bu yönüyle de, daha ziyade, DP'ye yapılan muhalefetin temellerine ve çerçevesine ilişkin olarak dergide dile getirilen görüşlerin bir değerlendirmesini yapmaya çalıştık. Başka bir deyişle, bu yazıda, derginin, kurucularının da "esas", *Forum* olarak değerlendirdikleri 1954-1958 dönemini ve DP'ye yönelik eleştiri ve muhalefet bağlamında derginin hemen her yazarı tarafından ortaklaşmış yaklaşımlarını ele almaya gayret gösterdik. O nedenle dergiye ilişkin kullandığımız genelleştirici ifadelerin bu çerçevede anlaşılmasında fayda vardır.

Forum dergisi, Türkiye'nin çok partili hayata geçişin, dünyanınsa Soğuk Savaş döneminin ilk tecrübelerini yaşadığı bir dönemde yayınlanmaya başladı. Bu iki özellik, *Forum* dergisinin genel havasını ve kimliğini de büyük ölçüde belirledi. Türkiye'de demokratik sistemin nasıl işlemesi, demokrasinin nasıl anlaşılması gerektiğine ve sistemin sağlıklı ve güvenli bir biçimde işlemesi için hangi kurumlara ihtiyaç duyulduğuna ilişkin olarak etkin bir yayın faaliyetinde bulundu. Tartışmalar yarattı. Dergi sayfalarında dile getirilen görüşlerin bir kısmı da, 27 Mayıs 1960 askerî darbesi sonrasında, pek çok alanda uygulama şansı buldu. *Forum* dergisinin kurucularından ve yazarlarından birçok isim, ihtilal ve sonrasında çeşitli devlet görevlerine getirildiler. Örneğin, Turhan Feyzioğlu 27 Mayıs Anayasasını hazırlayan komisyonunun başkanlığına getirildi. İhtilal sırasında ABD'de bulunan Aydın Yalçın, İş Bankası Yönetim Kurulu'na atandı. Cahit Talas, ihtilal sonrasında Çalışma Bakanı oldu.

Çok partili hayata geçişle birlikte kurulması arzulanan ortamın oluşması doğrultusundaki fikirlerine ek olarak, Türkiye'nin takip etmesi gereken ekonomi politikalarında ve uluslararası politika konularında nasıl bir tavır takınılması gerektiğine ilişkin de kanaatlerini sundular. Aslında, gerek iç ve gerekse de dış meselelerde, ülkenin takip etmesi gereken güzergâha ilişkin kararlar çok daha evvel ve çok daha yukarılarda verildiği için, *Forum*'un yayınlarını, verilen bu kararların içeriğini doldurmak ve çerçevesini çizmek olarak değerlendirmek de mümkün-

dür. Derginin, bu çerçevede, önemli bir görev yerine getirmiş olduğunu da belirtmek gerekir.

Netice olarak, *Forum* dergisi bütünüyle Batılı değerleri benimseyen, Türkiye'nin Batılılaşma macerasından ve taleplerinden asla vazgeçmemesi gerektiğini düşünen bir çizgiye ve kimliğe sahiptir. Bu yönüyle ülke içinde DP politikalarına muhalefet etmiştir. DP'den ziyade, DP'ye teveccüh eden kitlelerin kimliklerinden ve komünizm tehlikesinden duyulan endişeler, *Forum* dergisinin düşüncelerinde, kimliğinde ve yayın politikalarında çok belirgindir. Demokratik bir söylem kullanan, demokratik talepleri dile getiren derginin muhalefetinin, DP'nin, millet baskısı nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti'nin *resmî* batılılaşma politikasını değiştirebileceğine veya yörungesinden saptırabileceğine ilişkin ciddi bir endişeyi de içerisinde barındırdığı görmezden gelinemez. Demokrasi anlayışlarında, demokratik kurumlara ilişkin önerilerinde Türk milletinin bazı özelliklerine duydukları bu güvensizliği görmemek mümkün değildir. *Forum* dergisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin *resmî* politikasına paralel olarak da, tercih ettiği Batılı değerlerin "sosyalist-komünist" olmadığını, tersine, "kapitalist" Batı'nın safında yer aldığını vurgulamaktadır. Buna ek olarak, Cumhuriyeti kuran ve sürdüren iradenin, yeni dönemde bütünüyle oyunun dışında kalmamasına dönük çabaların mevcudiyeti de göze çarpmaktadır

Forum: An Opposition Journal to the Democrat Party during the Cold War Era

Yücel BULUT

Abstract

Forum journal was published between April 1st 1954 and April 28th 1970 and it has 371 issues in total. The main stand of the journal was to oppose to the non-democratic practices of the Democrat Party for the sake of "freedom" and "democracy" and to settle a comprehension of democracy and democratic institutions by Western standards in Turkey. Some opinions and institutional suggestions expressed in the journal, such as the Constitutional Court etc., were applied after May 27th 1960 military *coup d'etat*. This article examines the *Forum* journal which is described by Yalcin Kucuk as "the last Turkish intellectual movement originated from university". It also aims to show the discourse, the mission and the function of the *Forum*, the democracy perceptions of its writers, and what they think about the problems of Turkish development. Generally, *Forum* journal is described as a right-wing and pro-American journal. Another goal of this paper is to try to understand and find an answer the question "why did *Forum* journal as a right-wing circle oppose to the Democrat Party which was described as right-wing and pro-American political party?"